EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 20.2.2025
COM(2025) 54 final

KOMISJONI TEATIS

EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE JA EUROOPA KESKPANGALE

programmi „Perikles IV“ (vahetus-, abi- ja koolitusprogramm euro kaitsmiseks võltsimise eest) vahehindamise kohta

{SWD(2025) 44 final}

1. Sissejuhatus

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/840 loodud programm „Perikles IV“ on programmi Perikles neljas etapp. Programmi õiguslik alus on Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 133. Programmi üldeesmärk on hoida ära eurode võltsimist ja sellega seotud kelmusi ja pettusi ning nende vastu võidelda ja säilitada euro pangatähtede ja müntide terviklikkus. Seeläbi tugevdab programm kodanike ja ettevõtjate usaldust euro pangatähtede ja müntide ehtsuse vastu ning suurendab usaldust ELi majanduse vastu, kindlustades samal ajal riigi rahanduse jätkusuutlikkuse. Programmi erieesmärk on kaitsta euro pangatähti ja münte võltsimise ning sellega seotud kelmuste ja pettuste eest. Seda eesmärki püütakse saavutada peamiselt kahel viisil. Esimene neist on liikmesriikide võetud meetmete toetamine ja täiendamine. Teiseks toetatakse pädevate riiklikke asutuste püüdlusi teha tihedat ja korrapärast koostööd ning vahetada omavahel, komisjoniga ning vajaduse korral kolmandate riikide ja rahvusvaheliste organisatsioonidega parimaid tavasid.

Seetõttu võib programmi üldiselt käsitada suutlikkuse suurendamise, teavitamise ja võrgustike loomise algatusena. Programmi eesmärgid on järgmised: i) teabevahetus ja teabe levitamine; ii) tehnilise, teadus- ja operatiivabi andmine; iii) selliste seadmete ostmine, mida võltsimisvastasele tegevusele spetsialiseerunud kolmandate riikide asutused kasutavad euro kaitsmisel võltsimise eest.

Programm tugineb kolmele olulisele põhimõttele: i) riikidevahelisus, mis tähendab, et kõigis programmi meetmetes peab osalema vähemalt kaks riiki; ii) valdkondadevahelisus, et soodustada allpool nimetatud sihtrühmade ühist lähenemisviisi euro kaitsele; iii) vastastikune täiendavus programmi meetmetega, mis on võetud selleks, et täiendada – mitte asendada – muid euro kaitsmise algatusi, mida rakendavad liikmesriigid või ELi/rahvusvahelised institutsioonid.

Programmi „Perikles IV“ vahehindamine tehti kooskõlas määruse (EL) 2021/840 artikliga 13. Hinnati programmi asjakohasust, tulemuslikkust, tõhusust, sidusust ja ELi lisaväärtust, nagu on ette nähtud parema õigusloome suunistes. Samuti hinnati programmi meetmete jätkusuutlikkust euro kaitsmisel võltsimise eest. Hindamise käigus vaadati läbi programmi rakendamine 2021. aasta jaanuarist kuni 2024. aasta märtsini nii Euroopa Liidu liikmesriikides (sealhulgas euroalal ja euroalasse mittekuuluvates liikmesriikides) kui ka kolmandates riikides. Vahehindamises osalesid erinevad sidusrühmad, sealhulgas ELi liikmesriikide pädevad asutused, programmist toetuse taotlejad ja toetusesaajad, programmist rahastatavates meetmetes osalejad, ELi institutsioonid, nagu Euroopa Komisjon ja Euroopa Keskpank (EKP), sellised ametid nagu Europol ja Eurojust, samuti rahvusvahelised partnerid, nagu kolmandate riikide pädevad asutused ja INTERPOL. Hinnati kõiki programmi „Perikles IV“ raames võetavaid meetmeid, sealhulgas konverentse ja suuri teavitusüritusi, kohtumisi, seminare, õpikodasid, koolitustegevust, uuringuid ja seadmete ostmist.

Käesolevale teatisele lisatud komisjoni talituste töödokumendis on esitatud täiendavad üksikasjad komisjoni vahehindamise kohta. Hindamine põhineb mitmekesistel allikatel, sealhulgas välistöövõtja läbiviidud sõltumatul uuringul, mis avaldatakse paralleelselt. Komisjoni talituste töödokumendis esitatakse vahehindamise peamised järeldused ja tehakse kokkuvõte programmi „Perikles IV“ rakendamisest.

2. Hindamise järeldused

Hindamisel jõuti järeldusele, et programm „Perikles IV“ täidab oma eesmärki aidata ennetada euro võltsimist ja võidelda selle vastu ning säilitada seeläbi euro pangatähtede ja müntide terviklikkust.

Programm on üldiselt osutunud **tulemuslikuks** teabevahetuse, tehniliste oskuste, institutsiooniliste raamistike ja tegevussuutlikkuse parandamisel euro võltsimise vastases võitluses nii ELi liikmesriikides kui ka kolmandates riikides. See on soodustanud võrgustike loomist ja koostööl põhinevaid juurdlusi, millel on märkimisväärsed saavutused, nagu võltsitud eurode konfiskeerimine ja kuritegelike organisatsioonide lõhkumine.

Tehnilise koolituse, seminaride, töötajate vahetuste ja uuringute pakkumisega on programm toetanud liikmesriikide võetud meetmeid, eriti juhul, kui riiklik rahastamine on piiratud. „Perikles IV“ on seega seni taganud vahendite **tõhusa** kasutamise programmi väljundite, tulemuste ja mõju saavutamiseks. Kuigi juhtimiskulud on võrreldes sarnaste programmidega suhteliselt suured, on see peamiselt tingitud programmi piiratud eelarvest. Juhtimiskulude osakaal väheneb ka tänu digitaliseerimisele, mis osutab tõhususe üldisele suurenemisele. Majandus- ja rahandusküsimuste peadirektoraadi tihe kaasamine tegevuse koordineerimisse ja rakendamisse, näiteks euro võltsimise vastu võitlemise eksperdirühma koosolekute juhatamisse, tagab liikmesriikide osaluse ja tulemusliku järelevalve. Programmile tehakse vahe- ja järelhindamine. Kuna programmi maht on väike ja see jätkub mitmel järjestikusel programmitöö perioodil, võib siiski osutuda vajalikuks kaaluda kahe hindamisnõude proportsionaalsust rahastamistsükli kohta, võttes arvesse nende suhet kogueelarves.

Lisaks leitakse, et programm **täiendab** muude ELi institutsioonide, nagu EKP, ja ametite, näiteks Europoli, algatusi **ning on nendega kooskõlas**. Kuna liikmesriikide algatuste ulatus on piiratud, täiendab programm neid rahvusvaheliste ja valdkondadevaheliste meetmetega, millega pakutakse eksperditeadmisi ning edendatakse suhete loomist liikmesriikide vahel ja kolmandate riikidega. Programm pakub märkimisväärset **ELi lisaväärtust**, kuna selle abil luuakse ja tõhustatakse liikmesriikide, kolmandate riikide, ELi institutsioonide ja rahvusvaheliste organisatsioonide vahel selliseid suhteid ja sellist koostööd, mis jääb väljapoole üksikute riiklike asutuste vastutusala.

Programm on jätkuvalt väga **asjakohane** ja seda on kohandatud muutuvate ohtudega. Pidevat tähelepanu nõuab esilekerkivate võltsimisohtudega võitlemine ja selle tagamine, et võltseurode arv oleks jätkuvalt kontrolli all ja püsiks madalal tasemel – seni, kuni kasutatakse sularaha, püsib ka raha võltsimise oht. Lisaks püütakse programmiga tagada saavutatud tulemuste pikemaajaline **jätkusuutlikkus** ja eesmärkide saavutamine ka tulevikus. Selleks rakendatakse teadmussiiret korrapäraste järelmeetmete võtmise ja jätkuva toetustegevuse kaudu. Sidusrühmad osutavad muutuvatele ohtudele ja personali voolavuse tasemele pädevates riiklikes asutustes ning rõhutavad, et koolitusi tuleb iga 2–3 aasta tagant korrata.

3. Peamised õppetunnid

Üldjoontes kinnitab hindamine, et programmi Perikles meetmed on endiselt vajalikud ja et selline vajadus tõenäoliselt suureneb. Hindamises tuuakse välja mõned peamised õppetunnid, mis on programmi jätkuva rakendamise tarbeks kasulikud.

Programmi tulemuslikkuse seisukohast osutatakse hindamises, et ka edaspidi tuleks keskenduda sidemete loomisele selliste liikmesriikide ja kolmandate riikide vahel, kellel on otsesed huvid või eksperditeadmised konkreetses valdkonnas. Seeläbi tagatakse programmi meetmete asjakohasus ja produktiivsus. Hindamises osutatakse ka vajadusele säilitada ülejäänud programmiperioodi jooksul tasakaal eri liiki rahastamiskõlblike meetmete vahel, nagu uuringud ja seadmete ostmine kolmandatele riikidele.

Hindamisest nähtub, et programmi „Perikles IV“ oleks võimalik muuta veelgi asjakohasemaks. Selleks tuleb jätkuvalt keskenduda praegustele ja tulevastele ohtudele, sealhulgas muudetud kujundusega pangatähtedele ja võltsraha levikule internetis. Kuid hindamises järeldatakse ka, et programm peaks keskenduma tulevase digitaalse euroga seonduvatele võimalikele ohtudele ja mõjule, mida tehisintellekt avaldab võltsraha tootmisele ja tuvastamisele. Selleks et programm oleks tulevikukindel, võib olla vajalik kaasata spetsiifilisi eksperditeadmisi, näiteks laiendada osalevate ekspertide hulka eespool mainitud arengusuundumuste ja võimalike uute ohtudega tegelemiseks. Selleks oleks kasulik rakendada kahesuunalist lähenemisviisi, mille puhul pööratakse piisavalt tähelepanu kahele järgmisele suunale: i) vajadus arendada välja võltsimisvastase tegevuse tehnilised baasoskused liikmesriikides (ja kolmandates riikides) ja ii) esilekerkivad ohud ja asutused, kes on suutelised selliste ohtudega tegelema. Muud võimalused programmi tugevdamiseks oleks kaasata kohtusüsteemi, tolliasutusi ning paki- ja kullerteenuste pakkujaid rohkem programmi meetmetesse, jagada selliste meetmete tegevuskavasid ja teemasid enne nende toimumist ja kohandada meetmete sisu oodatavale osalejaskonnale. Euro võltsimise vastu võitlemise eksperdirühma koosolekud ja igal aastal ajakohastatavad Periklese strateegiad pakuvad suurepärast võimalust peamiste õppetundide praktikas rakendamiseks.

Kõige olulisem õppetund, mis aitab säilitada programmi tulemuslikkuse ka tulevikus, on piisavate järelmeetmete võtmise ja korrapäraste koolituste pakkumise olulisus. Seeläbi on võimalik õppimistulemusi korrektselt kasutada ja neid süvendada ning tagada, et ajakohastusi praeguste arengusuundumuste kohta jagatakse laialdaselt, rõhutades euro võltsimise põhjustatud ohu pidevalt muutuvat ja arenevat olemust. Programmi rakendava komisjoni peadirektoraadi korrapärane osalemine programmi rahastatud meetmetes võimaldab nende meetmete kvaliteeti ja jätkusuutlikkust pidevalt hinnata. Mitme meetme – nii komisjoni enda korraldatud meetmete kui ka liikmesriikide meetmete puhul – on väga oluline koolitajate koolitamise mõõde ja meetmeid korratakse korrapäraselt, mis tagab teadmiste ajakohasuse, kui pädeva asutuse personal muutub. Oluline õppetund on ka asjaolu, et võimalikku keelebarjääri, sealhulgas programmi rakendajate ja muude programmi meetmetes osalejate vahel, tuleks minimeerida, näiteks julgustades rakendajaid vajaduse korral pakkuma suulist tõlget.

4. Programmi „Perikles IV“ jätkumine ja edasised sammud

Hindamises järeldatakse, et programmi „Perikles IV“ praegune rakendamisstruktuur on üldiselt tulemuslik, tõhus, jätkusuutlik ja muutuvate ohtudega kohanemisel jätkuvalt asjakohane. Programmiga „Perikles IV“ soovitakse täita kriitilist lünka paljudes liikmesriikides, kus vahendid euro võltsimise teemaliste rahvusvaheliste ja valdkondadevaheliste koolituste korraldamiseks on tihti piiratud. Sihipärase toetuse pakkumisega tugevdab programm ELi suutlikkust võidelda euro võltsimise vastu ja toetab uute suhete, võrgustike ja rahvusvaheliste koostööpüüdluste arengut.

Komisjon kavatseb jätkata asjaomaste riikide vaheliste suhete edendamist, säilitades ka tasakaalu ja soodustades konkreetset liiki meetmeid. Seda aitavad saavutada komisjoni iga-aastased Periklese strateegiad ja euro võltsimise vastu võitlemise eksperdirühma koosolekud. Komisjon kaalub võimalusi kõnealuste koosolekute kestuse pikendamiseks kahele päevale. Komisjoni arvates on oluline soodustada õigusasutuste esindajate suuremat osalust euro võltsimise vastu võitlemise eksperdirühma koosolekutel ning programmi „Perikles IV“ meetmetes, eriti võttes arvesse akuutseid ohtusid, nagu muudetud kujundusega pangatähed. Selle saavutamiseks on juba astutud olulisi samme – Eurojusti on kutsutud korrapäraselt osalema euro võltsimise vastu võitlemise eksperdirühma koosolekutel.

Ehkki programmi eelarve on üldiselt piisav, et säilitada tulemuslikkuse kõrge tase, on rahastamise vähendamise tõttu rakendatud vähem meetmeid ja koolitatud vähem osalejaid kui programmi eelmistes etappides. Ka sidusrühmadelt saadud tagasiside osutab, et programmi „Perikles IV“ vähendatud eelarve on võrreldes programmi varasemate etappidega negatiivselt mõjutanud nende otsustusprotsesse ja suutlikkust Periklese meetmeid korraldada.

Programmi edukus tuleneb suuresti selle ülesehitusest, mis kajastab programmi ainulaadset õiguslikku alust[1] ja fookust, mis võimaldab tihedat koostööd liikmesriikide ja Euroopa Komisjoni vahel majandus- ja rahandusküsimuste peadirektoraadi kaudu. Kuna „Perikles IV“ on eraldiseisev programm, tegutseb seda juhtiv komisjoni peadirektoraat tegevusüksusena, kellel on oluline osa meetmete strateegilises arendamises, kavandamises ja rakendamises. Seeläbi tagatakse, et programm on jätkuvalt kooskõlas liikmesriikide ja meetmetes osalejate vajadustega ning loob lisaväärtust ja tulemuslikkust.

[1] Periklese programm euroala liikmesriikide jaoks põhineb Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklil 133 (seadusandlik tavamenetlus) ning Periklese programm euroalasse mittekuuluvate liikmesriikide jaoks põhineb Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklil 352 (seadusandlik erimenetlus).